

СВЕТОВНИ ИНИЦИАТИВИ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19, СВЪРЗАНИ С ТЕРАПЕВТИЧНАТА ФУНКЦИЯ НА ЧЕТЕНЕТО

Поли Муканова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Последствията от пандемията от COVID-19 трансформираха не само личния, но и цялостния обществен живот на индивида. В целия свят са създадени различни проекти и програми, в които четенето е замислено като възможност за по-безболезнен преход през трудна ситуация. Целта на доклада е да анализира тези прояви и да изтъкне въздействието на четенето и променените от него практики в състояние на нарушена емоционална среда като част от проекта „Проучване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични за индивида ситуации“.

Ключови думи: четене, инициативи, пандемия, терапевтична функция.

Въведение

Човечеството е обединено от глобалната криза, чийто основен двигател е пандемията на вируса COVID-19. Големите кризи в човешката история водят до революционни промени, които определят новия дневен ред. Целият свят е единен в опита си да преодолее това предизвикателство, което фундаментално преобърна обществения ред и личния живот.

Всеки човек е уязвим и търсенето на стратегии за справяне е един от важните ориентири в такива моменти на глобални катаклизми. В кризи като настоящата се търсят общи средства за справяне, които са приложими и ефективни за всички независимо от пола, възрастта и религията. Четенето като интелектуална дейност е онази невидима сплав, която играе ролята на фактор и мощен балансатор при преодоляването на стреса. Учени от цял свят работят върху възможностите на терапевтичното четене, започвайки от основното твърдение, че литературата влияе на читателите чрез познание, емоция и/или поведенчески модели [1]. Ето защо различни проекти, програми, инициативи, подкрепени от институции, фондации, организации по целия свят, насочват усилията си към използването на терапевтичната сила на четенето.

Методология на изследването

Целта на доклада е да представи и анализира инициативи за справяне с пандемията, основани на четенето. Резултатите от проучването на чуждестранните инициативи ще покажат въздействието на четенето и променените му практики в състояние на нарушена емоционална среда. Чрез анализ на многостранното прилагане на терапевтичната роля на четенето ще бъдат установени и представени най-добрите практики, които са били изпробвани в различни страни и континенти.

Резултати

През 2020 г. във връзка със Световния ден на книгата, който се отбелязва на 23 април, от Европейската и международна федерация на книготърговците споделят: „Признаваме значението на книгите и четенето в живота на хората. На отбелязването на този ден ще бъде още по-важно тази година, когато повечето училища по света са затворени, много книжарници са затворили врати, а хората са помолени да останат въщи колкото е възможно повече, за да помогнат за ограничаване на разпространението на пандемията от COVID-19. В тези мрачни времена ние можем да използваме силата на книгите, за да се борим с изолацията, да създаваме връзки между хората и да разширяваме хоризонтите си, като същевременно стимулираме ума и творчеството си“. В своето изявление те подчертават силата на книгите и четенето: „Четенето има положително въздействие както върху физическото, така и върху психическото здраве, като укрепва мозъка ни, увеличава способността ни за съпричастност, помага ни да подобрим речника си и способства за предотвратяването на свързания с възрастта когнитивен упадък. Освен това четенето може да помогне за намаляване на нивата на стрес, облекчаване на симптомите на депресия и да ни подготви за добър нощен сън. След разпространението на коронавируса много държави насърчават различни инициативи за четене, за да ангажират своите граждани – от състезания по четене между ученици в училищата и/или семействата до общи призови към всички да си останат въщи и да четат“¹. Осъществени са различни проекти и програми по целия свят, в които четенето е замислено като възможност за по-безболезнен преход през трудна ситуация. Нови изследвания показват, че активните читатели четат значително повече по време на пандемията, като използват различни формати – традиционни, аудио- и електронни книги. Именно тези инициативи, свързани със силата на книгите и четенето по време на глобална пандемия, са разгледани в доклада. Във връзка с редица проучвания,

проведени в рамките на проекта „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“ с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от ФНИ на МОН, са систематизирани и анализирани инициативи от целия свят на институции, фондации, организации и частни лица, насочени както към възрастни, така и към деца [2].

Съществуват множество глобални организации и фондации, които създават програми за насърчаването и популяризиране на четенето. Среднестатистическите цели са свързани с подобряване и осигуряване на достъп до помощни средства за четене, които са от основно значение за образованието и интелектуалното развитие. Такава неправителствена организация е **Worldreader**, която подкрепя програми за четене в Съединените щати, Източна Африка, Западна Африка, Индия, Латинска Америка, Близкия изток и Северна Африка. Worldreader работи в световен мащаб с партньори, за да подкрепя уязвими и необслужвани общности с цифрови решения за четене, които помагат за подобряване на обучението, готовността на работната сила и равенството между половете². Дейността на организацията е свързана с предоставяне на мобилни устройства за деца, чрез които те получават достъп до безплатни книги за четене. Ролята на друга неправителствена организация с фокус върху повишаването на грамотността и равенството между половете при достъпа до образование – организацията **Room to Read** – е огромна. Чрез приоритизиране на образованието за младите учаци в семействата и общностите, както и в рамките на правителствените системи държавите могат да ускорят възстановяването от тази криза и да улеснят устойчивостта и напредъка на поколенията³. Огромното влияние на тази организация може да се проследи в обхвата ѝ – 23 милиона деца са получили нейните грижи. Четенето служи като дейност, чрез която децата могат да разпознават трудните емоции и да развиват стратегии за справяне. COVID-19 на „Стая за четене“ например предоставя на младите читатели заглавия на детски книги на местни езици от 10 държави, включително Бангладеш, Шри Ланка и Виетнам. Колекцията включва герои, които се справят с тревогите, породени от несигурността, причинена от COVID-19. Истории, които могат да вдъхновят децата да разбират и по-добре да споделят емоциите си с близките, са важен фактор за преодоляване на нетипичните ситуации, в които се намират подрастващите.

Подобни инициативи, които имат глобално влияние, са следните: **Pratham Books** е носител на Международната награда за 2017 г. и на специалната награда „Дейвид М. Рубенщайн“ за 2020 г. Това е издателство за детски книги, което е помогнало на милиони деца да

получат достъп до увлекателни и достъпни книги на множество езици. Тъй като по време на пандемията рязко нарасна търсенето на електронни учебни ресурси, Pratham Books създава програми, които могат да се използват в страни с ниска дигитална среда. Такива са програмата „Учене вкъщи“, тематични списъци за четене, аудио-визуални книги и приказки по телефона, които детето намира на избран език, като набере безплатен номер⁴.

StoryWeaver е онлайн цифрово хранилище на Pratham с отворен лиценз за многоезични детски истории, което позволява на потребителите свободен достъп. Платформата също така способства за създаването, превеждането, изтеглянето и отпечатването на приказки. „В хранилището има над 23 000 истории на 259 езика и продължава да се разраства. В допълнение, StoryWeaver превежда 3000 книги на 28 нови езика, включително книги за коронавируса, здраве и хигиена, както и социални и емоционални въпроси. ЮНЕСКО и Световната банка включиха StoryWeaver в списъка като източник на информация за децата, които са вкъщи по време на пандемията“⁵.

The Global Reading Network обединява донори, специалисти, държавни служители и граждански организации, ангажирани с подобряването на резултатите на децата в областта на четенето по света, с подкрепата на Американската агенция за международно развитие (USAID) и други ключови партньори. Глобалната мрежа за четене събира, развива и разпространява базирани на практически опит програми за четене в началните класове⁶.

В България Международният ден на детската книга, който се отбелязва на 2 април, обикновено започва с *Маратона на четенето*, който се провежда за 15-и път в страната и който обществените, училищните и читалищните библиотеки активно подкрепят. Заради пандемията от COVID-19 маратонът през 2020 г., който предшества Световния ден на книгата, е трансформиран в онлайн инициатива, като библиотеките приканват хората да прочетат любимите си истории от вкъщи във Facebook или YouTube. Много детски автори също се отзовават на поканите на библиотеките и четат своите истории онлайн. Положителните резултати от отбелязването на този ден може да се видят от статистическите данни. Последното проучване на Националния тръст за грамотност показва положителното въздействие на Световния ден на книгата по време на пандемията: „когато в началото на 2021 г. са попитани какво са направили по различен начин в резултат на Световния ден на книгата през 2020 г., 3 от всеки 5 деца в началното училище (62%) са отговорили, че в резултат на това са прочели повече книги. Повече от

половината (54%) са говорили повече за книги с близките си. Една трета (34%) също са чели повече книги със семейството и приятелите си^{7, 8}.

Друга инициатива за четене, *#ReadtheWorld*, се отбелязва на Международния ден на детската книга на 2 април. Тя се провежда в сътрудничество с Международната асоциация на издателите, Световната здравна организация и УНИЦЕФ. Идеята е популярни детски автори да прочетат откъси от своите книги на милиони деца и тийнейджъри, които са изолирани или поставени под карантина заради COVID-19. За тази цел се използва интерактивен достъп чрез канала на УНИЦЕФ в YouTube, както и чрез разпространение в социалните мрежи. По този начин децата стават част от голямото семейство на четенето и книгите, за които няма ограничения и могат да влязат във всеки дом⁹.

ЮНЕСКО посвещава отбелязването на Международния ден на книгата и авторското право – 23 април, през 2020 г. на преодоляването на самотата чрез четене. „Четете, за да не се чувствате никога сами“ е един от лозунгите на събитието. Да бъдеш със себе си и да се чувстваш сам, са много различни неща. ЮНЕСКО провокира всички читатели по света да се свържат помежду си чрез четене на книги. Всички лозунги на инициативата са свързани с темата за справяне с чувството на изоставеност, скръб и безнадеждност. По този начин мобилността на глобализацията по време на пандемията се превърна в мечта. „Пътуването е възможно благодарение на книгите – учи ни ЮНЕСКО.“ А през 2021 г. ЮНЕСКО отбелязва Международния ден на книгата и авторското право под знака на книгите като спасители на душите от самотата. Използвани са цитати от важни фигури в човешката история, които говорят за лечебната сила на книгите. Като насърчава лечебната сила на четенето, ЮНЕСКО утвърждава възможностите на библиотерапията като средство за справяне с проблемите [3].

Заклучение

Представените инициативи, които се фокусират върху четенето и неговото въздействие на големи маси и области в целия свят, подсилват тезата за фундаменталната роля на читателските практики за справяне с рискови ситуации за индивида. Ето защо големите организации се застъпват в своите платформи за дейности, насочени към достъп до образование, осигуряване на книги и прилагане на терапевтичната сила на четенето. По време на продължаващата криза, свързана с COVID-19, библиотерапевтичните инициативи насърчават все повече хора и организации по света да обединят усилията си за

преодоляване на духовните и социалните катаклизми, защото многостранната природа на библиотерапията може да използва влиянието на четенето като своеобразен интелектуален антидепресант при нетипични ситуации. Използването на четенето като възможност за справяне в нетипични ситуации става все по-актуално към настоящия момент [4].

Анализираните световни инициативи, свързани с терапевтичната роля на четенето, показват неговото глобално въздействие. Положителната роля на различните възрастови групи в дейността както на индивидуалните, така и на организирани усилия за използване на влиянието на терапевтичната роля на четенето е безспорна.

Благодарности

Тази публикация е реализирана по проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“, с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката, с ръководител гл. ас. д-р Събина Ефтимова-Илиева.

Бележки

¹ **Bibliotherapy**, Official project site, <<https://bibliotherapy.unibit.bg/bg/publikacii>> (15.05.2022).

² **Worldreader**, Official site, <<https://www.worldreader.org/keep-children's-reading>> (17.05.2022).

³ **Room to Read**, Official site, <<https://www.roomtoread.org/about-us/>> (19.05.2022).

⁴ **Pratham Books**, Official site, <<https://prathambooks.org/>> (19.05.2022).

⁵ **StoryWeaver**, Official site, <<https://storyweaver.org.in/>> (20.05.2022).

⁶ **Global Reading Network**, Official site, <<https://www.globalreadingnetwork.net/>> (12.05.2022).

⁷ **Bülül, K.** Celebrating reading at home during COVID-19: World Book Day. – In: *World Economic Forum*, April 23, 2020, <<https://www.weforum.org/agenda/2020/04/world's-book-day-reading-covid19/>> (15.05.2022).

⁸ **Libraries** celebrate World Book & Copyright Day in spite of COVID-19. – In: *IFLA*, Official site, <<https://www.ifla.org/news/libraries-celebrate-world-book-copyright-day-in-spite-of-covid-19/>> (17.05.2022).

⁹ **Bringing** the outside world to the world's children, <<https://www.unicef.org/coronavirus/read-the-world/>> (18.05.2022).

References/Литература

1. **Eftimova, S., T. Todorova.** The Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual as Project Conception. – In: *INTED21*, 2021, pp. 3983 – 3986.
2. **Mincheva, K.** Educational Role of the Children's Illustrated Book Through

the Child's View: Results of a Study. – In: *EDULEARN21* Proceedings, 2021, pp. 3998 – 4004.

3. **Parijkova**, L. Read – So You Never Feel Alone – Initiatives Born During the Pandemic and Related to the Healing Power of Books. – In: *EDULEARN21* Proceedings, 2021, pp. 4767 – 4771.

4. **Parijkova**, L., **S. Eftimova**, **H. Atanasov**. Reading in the COVID-19 Recovery Period. – In: *INTED2022* Proceedings, 2022, pp. 3514 – 3517.

За автора

Поли Муканова е доктор по история на книгата, главен асистент в катедра „Библиотекознание и библиография“, УниБИТ. Ръководител на експертна група „Книга и общество“ към Университетската младежка академия за управление на знания (УМЛАУЗ).

За контакт с автора: p.mukanova@unibit.bg

GLOBAL INITIATIVES RELATED TO THE THERAPEUTIC FUNCTION OF READING DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Polly Mukanova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The aftermath of the COVID-19 pandemic transformed both the personal and the social life of the individual. All over the world, various projects and programs have been created in which reading is conceived as an opportunity to ease the transition through a difficult situation. The paper aims to analyse these manifestations and to highlight the impact of reading and its altered practices in a state of disturbed emotional environment as part of the project “Study of Attitudes to the Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual”.

Keywords: reading, initiatives, pandemic, therapeutic function.

About the author

Polly Mukanova is a PhD in Book History, Senior Assistant Professor at Library Studies and Bibliography Department, ULSIT. Head of “Book and Society” Expert Group at the University Youth Knowledge Academy (UNYKA).

To contact the author: p.mukanova@unibit.bg